

BØRNS
VILKÅR

Positive fællesskaber i dagtilbud

Inspirationshæfte

Alle børn skal føle, at de hører til

For mange børn er dagtilbuddet det sted, de får deres første erfaringer med at indgå i både større og mindre fællesskaber med andre børn og voksne. I dagtilbuddet kan børnene opleve at være en del af noget, der er større end dem selv, og de kan få vigtige erfaringer med at høre til.

I løbet af en dag bevæger børn sig ind og ud af forskellige gruppesammenhænge – både dem, de selv tager initiativ til, men også dem, der opstår i de aktiviteter, de voksne planlægger eller sætter gang i. Uanset konteksten, spiller dagtilbudets voksne en afgørende rolle i at understøtte og udvikle fællesskaberne. De positive fællesskaber opstår nemlig ikke altid af sig selv. Det kan du læse mere om i dette hæfte. Hæftet er bygget op omkring tre hverdagssituationer, som kan give gode muligheder for at arbejde med positive fællesskaber: leg, samlinger og måltider.

Hæftet er til dig, der er pædagog, medhjælper eller på anden vis arbejder i og med dagtilbud. Her kan du bl.a. finde viden om positive fællesskaber, og du kan få inspiration til, hvordan I kan arbejde med at udvikle dem.

God fornøjelse!

Gratis forløb

Skab faglig dialog og refleksion for hele personalegruppen.

Prøv forløbet **Positive fællesskaber i dagtilbud**, hvor I bl.a. skal snakke om, hvad I forstår ved fællesskab, og hvad I sammen kan gøre for at understøtte børnenes oplevelse af fællesskab i hverdagens rutiner, aktiviteter og leg.

Find forløbet på bornsvilkar.dk/p-moder

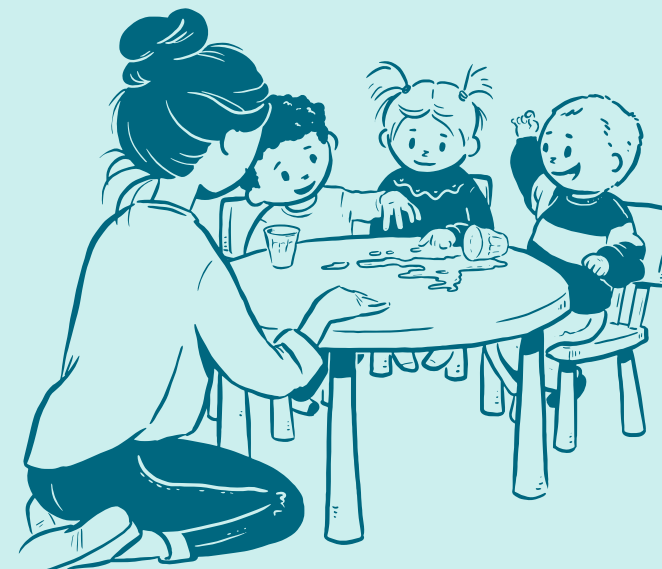
Opsummering

Tre veje til positive fællesskaber

Fællesskaber er afgørende for børns trivsel og udvikling. Men det er desværre ikke alle fællesskaber, der er positive, og de opstår ikke altid af sig selv. Som voksen i dagtilbud spiller du en afgørende rolle i udvikling og understøttelse af fællesskaberne. Når du er engageret i samspillet med børnene, er der gode chancer for, at fællesskaberne kan blomstre.

- 1. Vær tæt på legefællesskaberne**
Leg er en vigtig del af alle børns hverdag, og mange fællesskaber udspringer heraf. Når voksne er tæt på legen, stiger børnenes engagement, og mulighederne for at deltage bliver bedre. Du kan styrke legefællesskaberne ved at lege med og være nysgerrig, opmærksom og imødekommende overfor børnenes initiativer og interesser.

Nogle børn kan have svært ved at finde ind i legefællesskaberne, og de kan have brug for din hjælp til at få øje på mulighederne. Ved at guide, udvide og tage del i legen, kan du være med til at sikre, at flere børn bliver en del af legefællesskabet.

- 2. Led de fællesskabende samlinger**
Til samling mødes børn og voksne om noget fælles, hvor børnene kan øve sig på at tale, lytte til og blive opmærksomme på hinanden. Det kan skabe en følelse af at høre til i gruppen.

Samlinger, der skaber fællesskab, kræver både tydelig og fleksibel pædagogfaglig ledelse fra dig. Det er godt at have en plan for samlingen, men den må ikke stå i vejen for børnenes muligheder for at få indflydelse på det, der skal ske. Nogle gange kan der være behov for, at du går med på børnenes initiativer og slipper forventningerne til det, du havde planlagt. Samlingens vigtigste formål er at skabe et positivt fællesskab gennem børnenes engagement. Det kan du støtte ved indimellem at følge børnenes spor og gribe de muligheder, der opstår spontant i børnegruppen.

3. Styrk samspillet under måltiderne

Måltidet er en oplagt mulighed for at styrke fællesskabet gennem fælles opmærksomhed, samspil og dialog. Her kan børnene øve sig i at lytte til hinanden, byde ind i samtalen og hjælpe hinanden med at dække bord, sende maden rundt osv. Det kan skabe stor glæde at være sammen om måltidet. Tænk over, hvad måltidet skal kunne for din børnegruppe, og overvej, om der er regler for fx bordskik og mad, der nogle gange kan stå i vejen for det dejlige ved at være samlet om spisning, og for børnenes oplevelse af at høre til. Du kan hjælpe børnenes samspil på vej, hvis du er opmærksom på børnenes muligheder for at byde ind, og hvis du er nysgerrig på det, børnene gerne vil dele under måltidet. Gør børnene opmærksomme på hinanden ved at inddrage alle i samtalen, stille åbne spørgsmål og ved at hjælpe dem, der har brug for det, med at sætte ord på det, de gerne vil kommunikere.

Hvad er et positivt fællesskab?

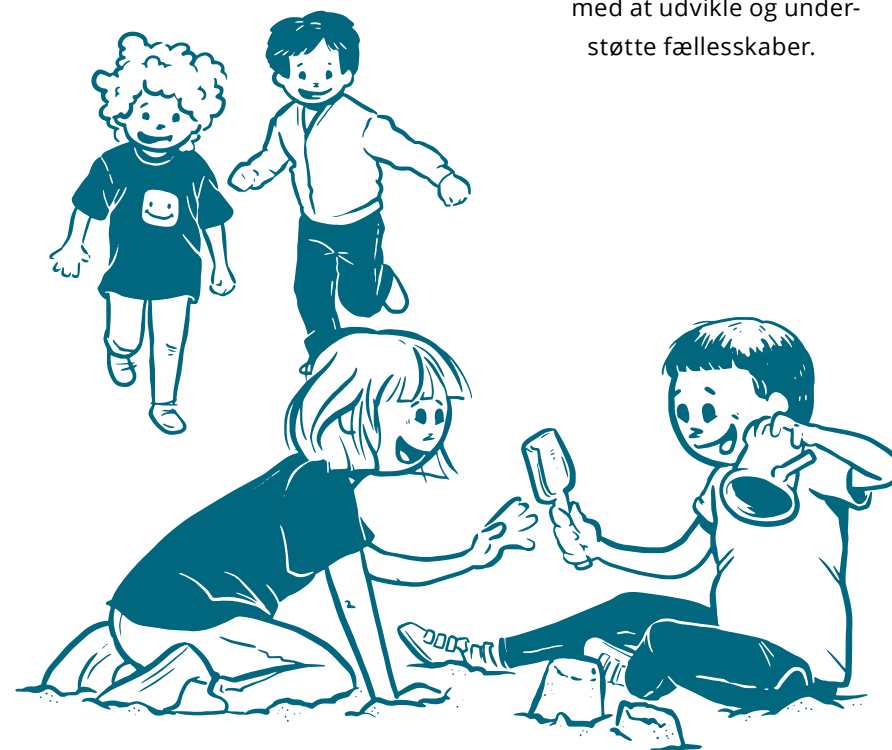
At opleve sig som en del af positive fællesskaber er vigtigt for alle børn - både de yngste børn i dagpleje eller vuggestue og de ældre børnehavebørn. De fleste børn er opsøgende og nysgerrige på hinanden og vil danne betydningsfulde relationer imellem sig. Relationerne, og dét at føle sig som en del af fællesskabet, har afgørende betydning for børnenes personlige og sociale udvikling og deres trivsel.

Men fællesskaber og følelsen af at 'høre til' opstår ikke altid af sig selv. Og derfor vil børn ikke nødvendigvis føle sig som en del af et fællesskab, blot fordi man sætter dem sammen i en gruppe med jævnaldrende. Fællesskaber er heller ikke nødvendigvis positive. Hvis der er skabt en utryk kultur i dagtilbuddet, kan børn være fælles om noget uhensigtsmæssigt, fx at holde andre børn ude.

I Børns Vilkår mener vi, at positive fællesskaber i dagtilbud er kendetegnet ved tryghed, oplevelse af tilhør, plads til forskellighed og inddragelse af alle børn. I positive fællesskaber føler det enkelte barn sig set, hørt, inkluderet og accepteret.

Det betyder, at voksne i dagtilbuddet har omsorg for både det enkelte barn og børnegruppen, og at de arbejder målrettet med at støtte op om børnenes samspil og relationer, samtidigt med at de skaber gode betingelser for, at alle børn har værdige deltagelsesmuligheder og føler, at de er en betydningsfuld del af et 'vi'.

På de næste sider kan du læse om, hvordan leg, samlinger og måltider kan danne rammer for det pædagogiske arbejde med at udvikle og understøtte fællesskaber.

Børns Vilkår pejlemærker for positive fællesskaber

Arbejdet med fællesskaber kan være både vanskeligt og komplekst. Derfor har vi samlet Børns Vilkår forståelse af positive fællesskaber i en række pejlemærker.

Det kan være svært at opfylde alle pejlemærker i enhver situation, og det er heller ikke nødvendigvis det, der er brug for. Det er altid jeres faglige vurdering, hvad de enkelte børn og børnegruppen har brug for i den konkrete situation.

Forståelse

Alle børn oplever at blive set, hørt og mødt med nysgerrighed, interesse og forståelse – og får hjælp til at forstå *andres* intentioner, ønsker og følelser.

Engagement

Alle børn oplever at blive involveret og engageret i hverdagens rutiner, samtaler, aktiviteter og leg.

Medbestemmelse

Alle børn oplever at have medbestemmelse og indflydelse på det, der sker i gruppen.

Inklusion

Alle børn oplever at blive accepteret og inkluderet i de sociale sammenhænge, som børnene oplever som vigtige og meningsfulde.

Tilhørsforhold

Alle børn oplever at høre til og være betydningsfulde for andre.

Forskellighed

Alle børn oplever, at der er plads til alle og plads til forskellighed.

Legen er omdrejningspunktet for mange fællesskaber

Børns fællesskaber har ofte legen i centrum. Legen er afgørende for børns udvikling af sociale kompetencer: I legen udvikler børnene deres fornemmelse for solidaritet, lærer at dele, tage hensyn, forhandle og at enes med andre børn og voksne.

Der findes mange former for leg, og voksne kan spille en større eller mindre rolle. Den frie leg, uden voksnes indblanding, er vigtig for børnenes udvikling. Men lige så vigtige er de lege, hvor de voksne leger med. Det er nemlig med til at styrke børnenes legekompeter, engagement og muligheder for at deltage i legen.

Sådan kan I støtte legefællesskaberne

Børn elsker, når de voksne leger. Nogle gange er det helt afgørende for, at legen udvikler sig i en positiv retning, hvor alle kan være med.

Det er ikke altid en let opgave at være nærværende i en hverdag med mange børn og opgaver. Men organisering af legefællesskaber i mindre børnegrupper kan give bedre muligheder

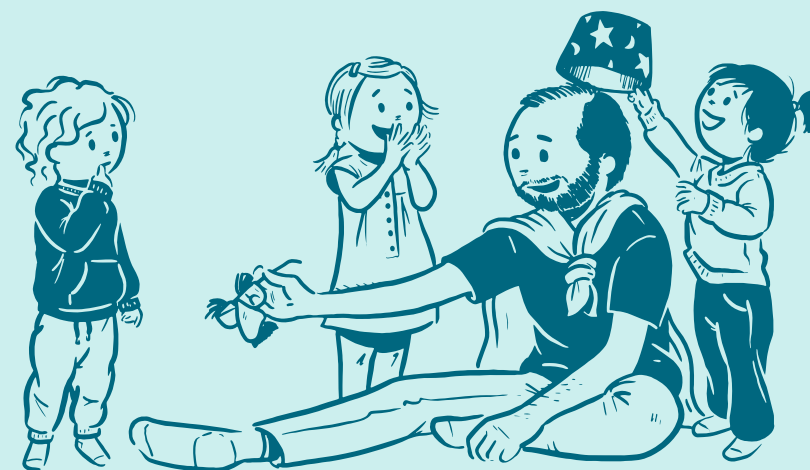
for, at der er en nærværende voksen til stede over længere tid. Når børnegruppen består af få børn, kan du bedre være deltagende og opmærksom på dét, der sker mellem børnene.

Tal om børnenes positioner, når de er i "fri leg"

Den frie leg er højt prioriteret i mange dagtilbud, og børn bruger mange timer i leg, hvor den voksne har en tilbagetrukket rolle. Den frie leg kan være god for børns udvikling. Den kan give børnene mulighed for at bruge fantasien, improvisere og følge egne interesser. Men det er ikke alle børn, der trives og udvikler sig i de frie rammer. Tal med dine kolleger om, hvilke holdninger I har til den frie leg. Vær også nysgerrige på, om nogle af jeres børn kan have svært ved at indgå i legefællesskaber uden jeres rammesætning og støtte.

Lad børnenes perspektiver være styrende for legen

Det kræver øvelse at finde balancen mellem at være for meget og for lidt deltagende i legen. Når voksne deltager, men engagerer sig for lidt i legen, kan det virke forstyrrende. Omvendt kan børnene miste lysten til at lege, hvis de voksnes perspektiver fylder for meget. I de fleste tilfælde vil børn dog være glade for, at du leger med. Hvis legen er ved at gå i stå, kan du give input til legens udvikling – fx ved at præsentere en ny rolle i legen eller komme med forslag til nyt legetøj eller rekvisitter, der kan udvikle legen i en ny retning. Vær opmærksom på børnenes initiativer, og sørg for at legen udvikler sig med afsæt i børnenes interesser.

En undersøgelse i dagtilbud viser, at ...

når voksne leger med, udvikler legen sig, og der bliver skabt nye muligheder for deltagelse. Eksemplet her viser, hvordan en pædagog holder liv i en leg og udvikler den ved at skabe nye roller:

Tre børn leger prinsesser, men legen er ved at gå i stå. Pædagogen går med i legen ved pludselig at udbryde "Jeg er en heks". Heksen laver en heksedrik, som forgifter prinsesserne. Senere introducerer pædagogen rollen "den gode fe", som skal hjælpe med at finde en modgift. Rollen som heks gives videre til et barn.

Legen udvikler sig, da både børnene og pædagogen er engagerede i legen. Pædagogen er medskaber af legen, men giver plads til børnenes input, som legen tager form efter.

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut, 2023.

Hjælp børn med at få øje på legemuligheder

Det er helt naturligt for børn at værne om deres venskaber og gode lege. Nogle gange betyder det, at andre børn får afslag på at være med i en leg. Når børn bliver afvist i leg, kan det stride imod dagtilbuddets normer og værdier, og nogle steder er der regler om, at lege skal være åbne for alle. Selvom der er mange gode intentioner bag den regel, så fører den ikke altid til bedre fællesskaber for børnene. Nye børn kan puste liv i legen, men de kan også forstyrre en leg, der ellers var godt i gang.

Når du oplever, at et barn bliver afvist, så hjælp barnet med at få øje på andre legemuligheder. Du kan også starte en leg sammen med barnet. På den måde er du med til at udvikle barnets legekompeter og gøre barnet til en attraktiv lege-kammerat for andre.

Vær nysgerrig på ulighed i børnegruppen

Det sker tit, at et legefællesskab består af både ledende roller og roller, som har mindre betydning for legen. Nogle børn vælger de populære roller til sig selv, mens andre bliver tildelt rollen som hund eller andet af mindre betydning. Hierarkier mellem børn er naturlige, og de fleste børn er gode til at navigere i de sociale spilleregler og til at forhandle sig til en position, der giver mening for dem. Men hvis et barn altid får små roller under et andet barns ledelse, kan det gå hen og påvirke barnets identitet

og selvopfattelse. Det er vigtigt, at ingen børn bliver fastlåste i en bestemt rolle, men får erfaring med både betydningsfulde og mindre betydningsfulde roller. Du kan udfordre hierarkierne ved at sammensætte legegrupper ud fra dit kendskab til de roller, som børnene typisk har i legen.

På den måde kan der opstå nye relationer og muligheder for, at børnene kan afprøve forskellige roller. Vær dog opmærksom på, at en omgruppering af børnene ikke kan stå alene som pædagogisk tilgang til at sikre ligeværdig deltagelse for alle.

Samlinger, der styrker fællesskabet, kræver ledelse og fleksibilitet

I mange dagtilbud mødes børn og voksne til samling om formiddagen. Det er en aktivitet, der ofte bygger på fællesskab og sammenhold, og som kan skabe tryghed, genkendelighed og struktur på dagen. Samlinger giver også gode muligheder for, at børnene kan øve sig på at tale foran andre børn og voksne, og at lytte til og blive opmærksomme på hinanden.

Sådan kan I holde samlinger, der skaber fællesskab

Det er ikke altid let at lede en samling på en måde, hvor alle børn føler sig inkluderet. For nogle børn er det naturligt at sidde stille og lytte, mens det for andre kan være uoverkommeligt. Begge dele er helt normalt. Det vigtigste formål med samlingen er at skabe et positivt fællesskab gennem børnenes samspil og engagement. Det kræver, at du fokuserer på både det enkelte barns behov og børnegruppen som helhed. Du kan engagere børnene ved at planlægge aktiviteter til samlingen, som alle kan deltage i. Og så er det også vigtigt være nysgerrig og opmærksom på børnenes interesser og perspektiver.

Planlæg samlingen med afsæt i børnegruppen

Hvilke aktiviteter, du kan planlægge til samling, afhænger selvfølgelig af børnegruppens alder, og hvad de kan deltage i. Det kan også være en god idé at observere de enkelte børn for at finde ud af, hvad der fanger netop deres opmærksomhed og tage højde for det, når du planlægger. Du kan også inddrage børnene mere direkte i planlægningen og undervejs i samlingen. Det kan du fx gøre ved, at de på skift kan bestemme, hvilken sang der skal synges eller hvilken leg, der skal leges. Når du inddrager børnenes perspektiver, kan du skabe engagement i børnegruppen og samtidig give børnene vigtige erfaringer med at have indflydelse på det, der sker i fællesskabet.

Indtag en fleksibel lederrolle

Når du leder en samling, har du ansvar for at samle gruppen, samtidigt med at hvert enkelt barn bliver set og hørt. Det kan du gøre ved at være opsøgende og åben over for det, børnene byder ind med. Når du følger børnene og deres spontane input, kan det betyde, at samtalen og samlingens planlagte aktiviteter tager en uventet drejning. I nogle situationer, kan det give god mening at gå med på børnenes indskydelser og slippe forventningerne til det, du havde planlagt. Det vil dog altid være din pædagogiske vurdering af den konkrete situation, der skal afgøre, om samlingen skal tage udgangspunkt i det planlagte eller dét, der opstår spontant.

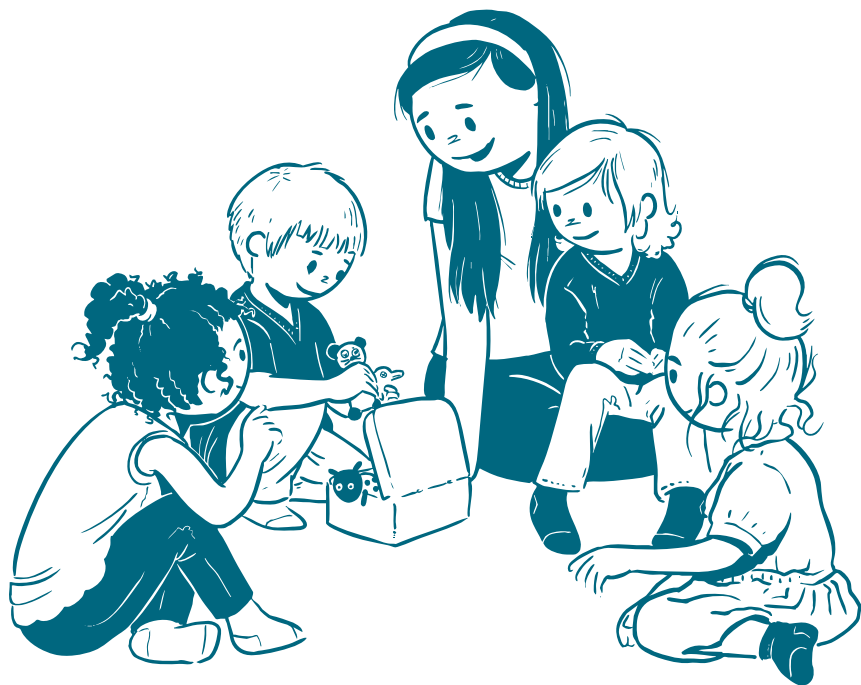
Sådan kan du gøre det enkelte barn til en ressource i fællesskabet

Alle børn er hver især vigtige ressourcer i fællesskabet. Du kan understøtte det enkelte barns bidrag i gruppen ved at følge op på barnets initiativ og præsentere det for resten af gruppen. I eksemplet herunder gør en pædagog netop det.

Et 1-årigt barn prikker med pegefingern på sin hånd. Pædagogen spørger barnet, om han vil synge "prikkesangen". Barnet nikker. Pædagogen introducerer idéen for de andre børn på stuen, og sammen synger de sangen. Pædagogen giver børnene erfaring med, at et bidrag fra det enkelte barn er værdsat og skaber fælles aktivitet.

Kilde: Bøe, 2019.

Samlinger, der styrker fællesskabet, kræver ledelse og fleksibilitet

Skab engagement og fælles opmærksomhed

Når du er engageret i en aktivitet, smitter det af på børnene. Er du omvendt ikke engageret, bliver børnene det som regel heller ikke. Børn kan have glæde af, du bruger legetøj eller synger sange, som de kender og er interesserede i. Men overvej også, om samlinger har en passende variation, så børnenes nysgerrighed og lyst til at deltage bevares. Ved at fascinere, forbløffe, sætte gang i refleksioner eller skabe forundring kan du være med til at bevare børnenes opmærksomhed og styrke deres engagement. Fælles opmærksomhed kan tage udgangspunkt i noget, der sker i øjeblikket eller ud fra din viden om, hvad børnene interesserer sig for eller er optagede af.

Dialog og samspil er nøglen til fællesskabende måltider

Måltider fylder en god del af alle børns hverdag. Måltidet giver ikke bare anledning til at få stillet sulten, men er også en oplagt mulighed for at arbejde med børnenes sociale udvikling og fællesskaber.

Stemningen omkring bordet har afgørende betydning for, hvordan børnene oplever måltidet, og den kan også have betydning for deres forhold til måltidssituationer senere i livet.

Stemningen kan være påvirket af dagtilbuddets værdigrundlag, og af den enkelte voksnes erfaringer med og holdninger til mad og god bordskik. Regler kan være vigtige for fællesskabet, men de må ikke stå i vejen for børnenes muligheder for at være med, og deres glæde ved at være sammen om måltidet. Når børn fx leger med maden eller har svært ved at sidde stille, kan det blive opfattet som dårlig opførsel. Men hvis børn ofte bliver irettesat, kan det få konsekvenser for deres trivsel, oplevelse af at høre til og for stemningen omkring bordet.

Sådan kan du styrke fællesskabet under måltiderne

Måltidet kan give børn mulighed for at lytte, få øje på hinanden, øve sig på at byde ind i samtalen og hjælpe hinanden med det praktiske. Det er vigtigt, at du er åben og nysgerrig på det, børnene fortæller og viser med deres kropssprog, og at du inddrager alle børnene i samspillet omkring bordet.

Hvis du samtidig er fleksibel og afslappet omkring børnenes adfærd, vil det skabe plads til, at børnene kan deltage i måltidet på egne præmisser – og det styrker fællesskabet og glæden ved måltidet.

Inddrag børnene i det praktiske

Når børn får lov til at være en del af det praktiske omkring måltidet, får de erfaringer med, at deres bidrag har betydning for fællesskabet. Det styrker deres oplevelse af at høre til. Du kan fx lade børnene skiftes til at dække bord, hente madvognen eller madpakkerne i køkkenet. Hvis børnene har egne madpakker med, kan du lade et par børn dele dem ud. Hvis måltidet er lavet i dagtilbuddet, kan du give børnene til opgave at præsentere måltidet og hjælpe hinanden med at øse mad op på tallerkenen.

Skab fælles opmærksomhed

Under måltidet kan du rette børnenes opmærksomhed mod hinanden ved fx at følge op på det, børnene siger og involvere andre børn i det, der opstår omkring bordet. Sørg for at tale højt, så alle kan følge samtalen.

Du kan starte en samtale ud fra noget spontant, der optager børnene, som fx en bankelyd eller en flyvemaskine, der flyver forbi. Du kan også lægge op til en snak om en fælles oplevelse på legepladsen eller maden, der står på bordet. Lad børnenes input være styrende for samspillet.

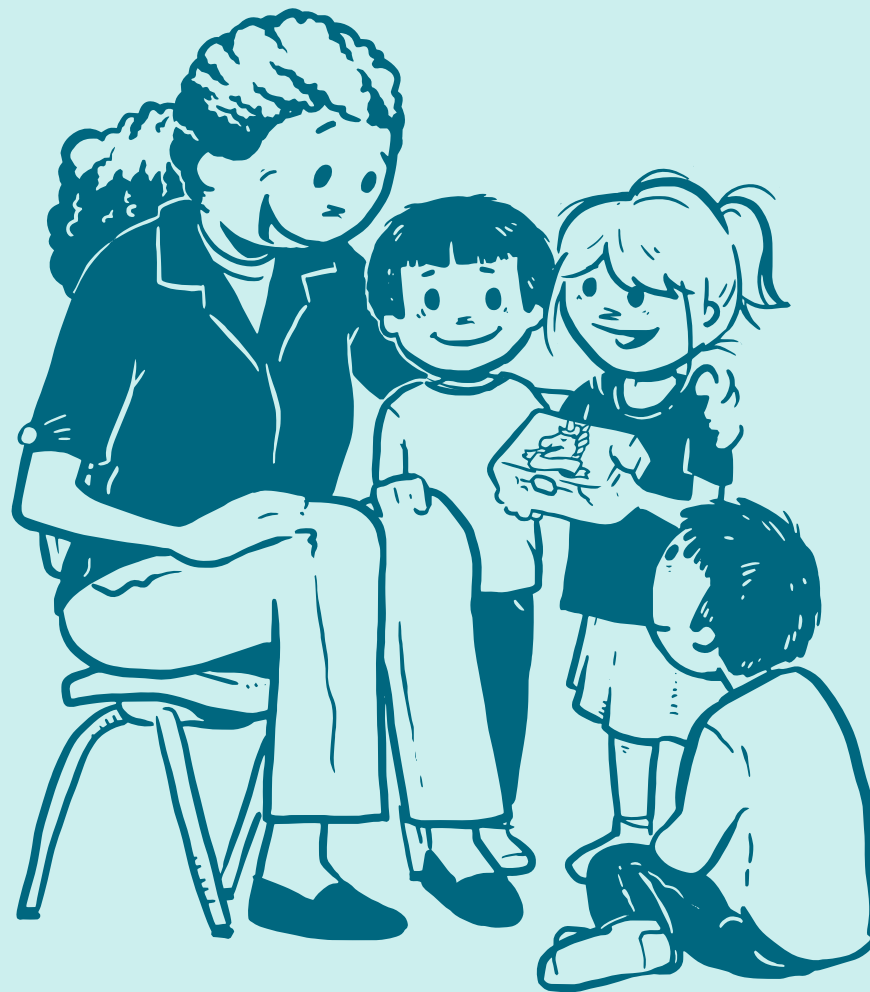

Vis engagement for børnenes input

Dit engagement er vigtigt for at holde samtalen og samspillet i gang. Reager på børnenes input, og vis med øjenkontakt og ansigtsmimik, at du er interesseret i det, børnene fortæller og viser med deres kroppe. Stil åbne spørgsmål, og vær opmærksom på, om alle børn har mulighed for at byde ind. Hvis et barn har svært ved at deltage i samtalen, kan du bruge din viden om barnet til at fortælle noget, der gør de andre opmærksomme og nysgerrige. Det kan være en oplevelse, noget barnet kan lide eller er særligt god til. For børn, der har et begrænset sprog, kan det være svært at deltage i samspillet. Det er vigtigt, at du er opmærksom på barnets kropslige signaler, og at du hjælper med at sætte ord på det, du tror, barnet vil kommunikere.

Vurdér, hvornår regler står i vejen for samspil

Regler og normer omkring måltidssituationen kan skabe genkendelighed og tryk for børnene. Hvis dagtilbuddet har et fælles værdigrundlag, kan det fungere som en god rettesnor for, hvordan børnene skal opføre sig under måltiderne. Men et værdigrundlag kan sommetider komme i konflikt med den virkelighed, der udspiller sig i hverdagens måltidssituationer. Hvis du vurderer, at jeres regler står i vejen for det gode samspil mellem børnene, kan det være en god idé at slippe kontrollen. Det kan betyde, at du fx undlader at irettesætte, hvis et barn er ivrig efter at fortælle om sine nye sokker og derfor lægger fødderne på bordet. Vær i stedet nysgerrig på det samspil, der opstår mellem børnene.

Fælles opmærksomhed omkring bordet

Et eksempel fra et dagtilbud viser, hvordan pædagogen Line vælger at gribe et barns interesse for 'tøjpåtagning' til at skabe fællesskab omkring bordet. Situationen skaber uro, men uroen fører til en fælles undersøgelse af strømpefødderne, der gør børnene opmærksomme på hinanden.

En gruppe børn mellem 2 og 3 år sidder rundt om et bord. Pia viser en af de Pixibøger, hun har med. Det er en bog med et barn, der tager tøj på. 'Det er Pia, der tager tøj på,' siger Pia. Pædagogen Line spørger børnene, hvem der selv kan tage strømper på. Nogle af børnene markerer, at det kan de selv med en arm i vejret. Selma sætter foden op på bordet og viser sin strømpe. Line går hen til Selma og kigger på strømpen og fortæller til alle børnene, at strømpen er rød med små blomster på. Rasmine, der sidder ved siden af Selma, rækker ud og rører ved Selmas strømpe og viser derefter sin egen strømpe frem på bordet. Line siger: 'Måske er der andre børn, der gerne vil vise deres strømper?' Flere af børnene ser ivrige ud, og nogle nikker, og nogle råber 'JAAA'. Line går herefter rundt til alle børnene om bordet og hjælper dem med at få foden op på bordet, så alle kan se hinandens strømper. Alle strømper får et par kommentarer med på vejen. Børnene ser ud til at 'opdage' deres egne strømper og bliver samtidig optaget af de andre børns strømper. Der er en del uro omkring bordet med en masse strømpefødder, der

sammenlignes. Nogle hiver deres strømper af eller prøver på at nå sidemandens strømpe. Pædagogen Ursula kommer ind med frugtvojen og smiler, da hun ser alle strømpefødderne og nogle bare tæer på bordet. Line fortæller, at børnene har kigget på strømper, og de har talt om, hvem der selv tager tøj på. Herefter hjælper Line alle strømpefødderne ned under bordet og begynder at dele krus ud til børnene.

Kilde: Munck, 2017.

Litteratur

Bøe, M., Hognestad, K., Steinnes, G. S., Fimreite, H. & Moser, T. (2019). «Styrken vår er gruppa, det å være sammen mange – barnehagelærernes profesjonelle arbeid med å styrke barnehagegruppens læringsfelleskap». Norsk Pedagogisk Tidsskrift, 103(2-3):184-196.

Børne- og Undervisningsministeriet & Danmarks Evalueringsinstitut (2019). Det gode måltid i jeres dagtilbud. Normer, smagsoplevelser og plads til leg.

Børne- og Undervisningsministeriet & Danmarks Evalueringsinstitut (2021). Kort om leg.

Danmarks Evalueringsinstitut (2024). Børnefællesskaber og børn i udsatte positioner i dagtilbud.

Danmarks Evalueringsinstitut (2023). Børneperspektiver på deltagelsesmuligheder i leg.

Eide, B.J., Os, E. & Samuelsson, I.P. (2012). Små barns medvirkning i samlingsstunder. Nordisk Barnehageforskning 5(4), 1-21.

Eidsvåg, G. M. & Rosell, Y. (2021). The power of belonging: Interactions and values in children's group play in early childhood programs. International Journal of Early Childhood, 53(1),83-99.

Engdahl, I. (2011). Toddler interaction during play in the Swedish preschool. Early Child Development and Care, 181(10), 1421-1439.

Greve, A. (2007). Vennskap mellom små barn i barnehagen. Avhandling til PhD-graden. Høgskolen i Oslo.

Hansen, O.H. & Svinth, L. (2023). I Mål - Implementering af Fødevarerstyrelsens guide og tilhørende materialer vedrørende det gode måltid i daginstitutionen. Rådgivningsrapport fra DCA – Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug, Aarhus Universitet.

Jerg, K., Pallesen, L. N., Gram, P. & Nielsen, K. W. (2023). Omsorgsgiveres deltagelse i små børns lege i dagtilbud. Dansk Pædagogisk Tidsskrift, 2023(2).

Kragh-Müller, G. (2020). Hvor fri er børns fri leg i børnehaven? Om børns vennskaber og leg i daginstitutioner. Psyke & Logos, 41(1), 14–38.

Munck, C. C. C. (2017). Små børns fællesskabelse i en flertydig vuggestuepraksis. Ph.d.-afhandling. Roskilde Universitet.

Singer, E., Nederend, M., Penninx, L., Tajik, M., & Boom, J. (2014). The teacher's role in supporting young children's level of play engagement. Early Child Development and Care, 184(8), 1233-1249.

Tofteland, B. (2015). Måltidsfelleskap i barnehagen – Demokratiets vugge?: En studie av samtaler med ansatte på småbarnsavdelinger. Doktorgradsavhandling. Universitetet i Stavanger.

Zachrisen, B. (2016). The contribution of different patterns of teachers' interactions to young children's experiences of democratic values during play. International Journal of Early Childhood 48, 179–192.

White, E. J. & Redder, B. (2015). Proximity with under two-year-olds in early childhood education: a silent pedagogical encounter. Early Child Development and Care, 185: 11-12, 1783-1800.

Winther-Lindqvist, D. & Svinth, L. (2019). Leg i daginstitutioner. Pædagogisk Indblik Nr. 3. Aarhus Universitetsforlag.

Kolofon

Tekst og redigering: Pernille Viola Robrahn, Julie Ellesøe Jespersen, Stinna Vestergaard og Nanna Brixtofte Petersen
Layout: Lisa Torris
Illustrationer: Mads Ortmann
Billeder: Jeppe Carlsen
Udgivelsesår: 2025

Find mere viden, inspiration og gratis materialer på
børnsvilkår.dk/dagtilbud

Her finder du bl.a. tre artikler om trygge fællesskaber.

- Hvad nærvær og afbrydelser betyder for børns leg
- Sådan skaber du delt opmærksomhed i børnegruppen
- Sådan bliver alle børn en del af fællesskabet